

Житомирський державний університет імені Івана Франка
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України
Інститут гідробіології НАН України
Державна установа «Інститут морської біології» НАН України
Державний природознавчий музей НАН України
Поморська Академія в Слупську (Слупськ, Польща)
Самаркандський державний університет (Самарканд, Республіка Узбекистан)
Центр дослідження природи Інституту екології (Вільнюс, Литва)

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

МОЛЮСКИ: РЕЗУЛЬТАТИ, ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Житомир – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
ІНСТИТУТ ЗООЛОГІХ ІМЕНІ І. І. ШМАЛЬГАУЗЕНА НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ГІДРОБІОЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ МОРСЬКОЇ БІОЛОГІЇ» НАН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ НАН УКРАЇНИ
ПОМОРСЬКА АКАДЕМІЯ В СЛУПСЬКУ (СЛУПСЬК, ПОЛЬЩА)
САМАРКАНДСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (САМАРКАНД,
РЕСПУБЛІКА УЗБЕКИСТАН)
ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДИ ІНСТИТУТУ ЕКОЛОГІЇ (ВІЛЬНЮС, ЛИТВА)

**МОЛЮСКИ: РЕЗУЛЬТАТИ, ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ
ДОСЛІДЖЕНЬ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

*За матеріалами
VII Міжнародної науково-практичної конференції
від 2-3 травня 2024 р.*

Житомир – 2024

УДК 574:594

М 76

*Рекомендовано до друку вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол № 7 від 26 квітня 2024 року)*

Рецензенти:

Гураль Роман – кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник Державного природознавчого музею Національної академії наук України.

Першко Ірина – кандидат біологічних наук, доцент, викладач вищої кваліфікаційної категорії Житомирського базового фармацевтичного фахового коледжу Житомирської обласної ради.

Шевчук Лариса – доктор біологічних наук, професор кафедри наук про Землю державного університету «Житомирська політехніка».

Молюски: результати, проблеми і перспективи досліджень : збірник наукових праць VII міжнародної науково-практичної конференції, 2-3 травня 2024 р., Житомир : Видавець ПП «Євро-Волинь», 2024. 92 с.

У збірнику представлено результати теоретичних і прикладних досліджень з малакології. Розкрито питання фауни, систематики та поширення сучасних і викопних молюсків; проблеми охорони та відновлення популяцій молюсків; екологічна і паразитологічні аспекти їх вивчення; питання малакотоксикології, прикладної малакології та конхікультури; гідроекологічні дослідження водойм як середовища існування молюсків. Видання буде корисним здобувачам вищої освіти, викладачам, науковцям, натуралістам-аматорам.

Матеріали друкуються в авторській редакції. За достовірність фактів, власних імен та інші відомості відповідають автори публікацій.

Думка редакції може не збігатися з думкою авторів.

Адреса редколегії:

10008, м. Житомир, вул. Університетська, 42,
природничий факультет Житомирського державного університету імені Івана Франка.

ISBN 978-617-7992-68-3

© Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2024

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова оргкомітету

Стадниченко Агнеса – професор кафедри зоології, біологічного моніторингу та охорони природи ЖДУ імені Івана Франка, доктор біологічних наук, професор (Житомир, Україна).

Члени оргкомітету

Аністратенко Віталій – завідувач відділу фауни і систематики безхребетних Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, доктор біологічних наук, професор (Київ, Україна);

Астахова Лариса – доцент кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття ЖДУ імені Івана Франка, кандидат біологічних наук, доцент (Житомир, Україна);

Афанасьєв Сергій – директор Інституту гідробіології НАН України, доктор біологічних наук, професор (Київ, Україна);

Боймуродов Хуснідін – професор Самаркандського інституту ветеринарної медицини, доктор біологічних наук, професор (Самарканд, Республіка Узбекистан);

Боцян Тетяна – проректор з наукової і міжнародної роботи ЖДУ імені Івана Франка, кандидат економічних наук, доцент (Житомир, Україна);

Василенко Ольга – доцент кафедри екології та географії ЖДУ імені Івана Франка, кандидат біологічних наук, доцент (Житомир, Україна);

Вискушенко Дмитро – доцент кафедри зоології, біологічного моніторингу та охорони природи ЖДУ імені Івана Франка, кандидат біологічних наук, доцент (Житомир, Україна);

Гарбар Діана – доцент кафедри зоології, біологічного моніторингу та охорони природи ЖДУ імені Івана Франка, кандидат біологічних наук, доцент (Житомир, Україна);

Гарбар Олександр – професор, завідувач кафедри екології та географії ЖДУ імені Івана Франка, доктор біологічних наук, професор (Житомир, Україна);

Гарлінська Алла – доцент, завідувач кафедри медико-біологічних дисциплін ЖДУ імені Івана Франка, кандидат біологічних наук, доцент (Житомир, Україна);

Грубінко Василь – завідувач кафедри загальної біології та методики навчання природничих дисциплін Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка, доктор біологічних наук, професор (Тернопіль, Україна);

Гураль-Сверлова Ніна – старший науковий співробітник, завідувач лабораторії малакології Державного природознавчого музею НАН України, кандидат біологічних наук (Львів, Україна);

Іконнікова Юлія – асистент кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття ЖДУ імені Івана Франка (Житомир, Україна);

Киричук Галина – ректор ЖДУ імені Івана Франка, професор кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття ЖДУ імені Івана Франка, доктор біологічних наук, професор (Житомир, Україна);

Константиненко Людмила – завідувач кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття ЖДУ імені Івана Франка, кандидат біологічних наук, доцент (Житомир, Україна);

Корнійчук Наталія – проректор з навчальної роботи ЖДУ імені Івана Франка, кандидат біологічних наук, доцент (Житомир, Україна);

Крот Юрій – в. о. завідувача відділом екологічної фізіології гідробіонтів та біотехнології Інституту гідробіології НАН України, провідний науковий співробітник, кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник (Київ, Україна);

Максименко Юлія – доцент кафедри зоології, біологічного моніторингу та охорони природи ЖДУ імені Івана Франка, кандидат біологічних наук, доцент (Житомир, Україна);

Межжерін Сергій – завідувач відділу еволюційно-генетичних основ систематики Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, доктор біологічних наук, професор (Київ, Україна);

Музика Лідія – доцент кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття ЖДУ імені Івана Франка, кандидат біологічних наук, доцент (Житомир, Україна);

Овчаренко Микола – старший науковий співробітник, професор Інституту біології та охорони середовища Поморської академії, хабілітований доктор біологічних наук (Слупськ, Республіка Польща);

Павлюченко Олеся – завідувач кафедри зоології, біологічного моніторингу та охорони природи ЖДУ імені Івана Франка, кандидат біологічних наук, доцент (Житомир, Україна);

Романюк Руслана – декан природничого факультету ЖДУ імені Івана Франка, кандидат біологічних наук, доктор педагогічних наук, професор (Житомир, Україна);

Сон Михайло – старший науковий співробітник відділу якості водного середовища Інституту морської біології НАН України, доктор біологічних наук (Одеса, Україна);

Стунженас Вірмантас – науковий співробітник Центру дослідження природи Інституту екології, доктор філософії (біологія і екологія) (Вільнюс, Литовська Республіка);

Харченко Віталій – директор Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, доктор біологічних наук, старший науковий співробітник (Київ, Україна);

Шевчук Світлана – доцент кафедри зоології, біологічного моніторингу та охорони природи ЖДУ імені Івана Франка, кандидат біологічних наук, доцент (Житомир, Україна);

Шевчук Тетяна – доцент (б.в.з.) кафедри медико-біологічних дисциплін ЖДУ імені Івана Франка, кандидат біологічних наук (Житомир, Україна);

Шелюк Юлія – професор кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття ЖДУ імені Івана Франка, доктор біологічних наук, професор (Житомир, Україна);

Юришинець Володимир – заступник директора Інституту гідробіології НАН України з наукової роботи, доктор біологічних наук (Київ, Україна);
Загородня Анастасія – лаборант кафедри зоології, біологічного моніторингу та охорони природи ЖДУ імені Івана Франка (секретар конференції) (Житомир, Україна).

Редактори наукового збірника

Василенко Ольга – доцент кафедри екології та географії ЖДУ імені Івана Франка, кандидат біологічних наук, доцент (Житомир, Україна);

Гарбар Олександр – професор, завідувач кафедри екології та географії ЖДУ імені Івана Франка, доктор біологічних наук, професор (Житомир, Україна);

Загородня Анастасія – лаборант кафедри зоології, біологічного моніторингу та охорони природи ЖДУ імені Івана Франка (Житомир, Україна);

Іконнікова Юлія – асистент кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття ЖДУ імені Івана Франка (Житомир, Україна);

Киричук Галина – ректор ЖДУ імені Івана Франка, професор кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття ЖДУ імені Івана Франка, доктор біологічних наук, професор (Житомир, Україна);

Максименко Юлія – доцент кафедри зоології, біологічного моніторингу та охорони природи ЖДУ імені Івана Франка, кандидат біологічних наук, доцент (Житомир, Україна);

Музика Лідія – доцент кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття ЖДУ імені Івана Франка, кандидат біологічних наук, доцент (Житомир, Україна);

Павлюченко Олеся – завідувач кафедри зоології, біологічного моніторингу та охорони природи ЖДУ імені Івана Франка, кандидат біологічних наук, доцент (Житомир, Україна);

Романюк Руслана – декан природничого факультету ЖДУ імені Івана Франка, кандидат біологічних наук, доктор педагогічних наук, професор (Житомир, Україна);

Стадниченко Агнеса – професор кафедри зоології, біологічного моніторингу та охорони природи ЖДУ імені Івана Франка, доктор біологічних наук, професор (Житомир, Україна).

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ГІДРОЕКОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВОДОЙМ ЯК СЕРЕДОВИЩА ІСНУВАННЯ МОЛЮСКІВ

Ю. І. Богатова, Л. Ю. Секундяк, О. В. Кірсанова	9
СУЧАСНИЙ ГІДРОХІМІЧНИЙ СТАН ТИЛІГУНСЬКОГО ЛИМАНУ (ПІВНІЧНО-ЗАХІДНЕ ПРИЧОРНОМОР'Я)	
О. К. Виноградов, Ю. І. Богатова, І.О. Синьогуб	11
АБІОТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕКОСИСТЕМ МИСІВ ПІВНІЧНО- ЗАХІДНОЇ ЧАСТИНИ ЧОРНОГО МОРЯ	
А. П. Крумен, Ю. В. Максименко	14
ОСОБЛИВОСТІ МАЛАКОФАУНИ ВОДОЙМ БАСЕЙНУ Р. ЛІСНА (ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ.)	
С. М. Матюшко	17
ВИКОРИСТАННЯ БІОМАРКЕРІВ ОКСИДАЦІЙНОГО СТРЕСУ НА ОРГАНІЗМИ МОЛЮСКІВ ТА РИБ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ	
О. Б. Мехед	19
ВПЛИВ МІКОТОКСИНУ Т2 НА ДЕЯКІ БІОХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ГІДРОБІОНТІВ	
Р. В. Мігас	21
ЛИЧИНКИ МОЛЮСКІВ ЯК КОМПОНЕНТ МЕЗОЗООПЛАНКТОНА ПРИБЕРЕЖНИХ АКВАТОРІЙ ОДЕСЬКОЇ ЗАТОКИ	
Л. В. Полотнянко	25
НАКОПИЧЕННЯ МІКОТОКСИНІВ В ОРГАНІЗМАХ ГІДРОБІОНТІВ ЯК НАСЛІДОК ЗАБРУДНЕННЯ ВОДНОГО СЕРЕДОВИЩА	

СЕКЦІЯ 2. ФАУНА, СИСТЕМАТИКА ТА ПОШИРЕННЯ СУЧАСНИХ І ВИКОПНИХ МОЛЮСКІВ

О. О. Байдашніков	27
ГОЛОВНІ ЕКОМОРФОЛОГІЧНІ НАПРЯМКИ В СПІВМІШКАННЯХ НАЗЕМНИХ МОЛЮСКІВ УКРАЇНИ	
І. О. Балашов	30
ПОХОДЖЕННЯ НАЗЕМНОЇ МАЛАКОФАУНИ СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОЇ РІВНИНИ	
Н. В. Гураль-Сверлова, Р. І. Гураль	33
НАЗЕМНІ МОЛЮСКИ, АРЕАЛИ ЯКИХ В УКРАЇНІ РОЗШИРИЛИСЯ НА ПІВНІЧ ЗА РАХУНОК АНТРОПОХОРІЇ	

СЕКЦІЯ 3. ОХОРОНА ТА ВІДНОВЛЕННЯ ПОПУЛЯЦІЙ МОЛЮСКІВ

С. В. Стадніченко	37
ВИКОРИСТАННЯ ПОПУЛЯЦІЙНИХ ПОКАЗНИКІВ МІДІЙ В ЦІЛЬОВОМУ ПРИЗНАЧЕННІ ЕКОПОЗИТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ ПРИБЕРЕЖНИХ АКВАТОРІЙ	

М. О. Сон, І. В. Шевченко, Г. М. Моргун, Р. В. Мігас	39
РИЗИКИ ЗНИКНЕННЯ ПОНТО-КАСПІЙСЬКИХ МОЛЮСКІВ В ЗОНІ ВПЛИВУ КАХОВСЬКОЇ КАТАСТРОФИ	
Л. М. Шевчук, Л. В. Билина, Л. А. Васільєва, Т. Зайонц, К. Зайонц	41
МОНІТОРИНГ ПРІСНОВОДНИХ ДВОСТУЛКОВИХ МОЛЮСКІВ: ВИКЛИКИ ТА НЕОБХІДНІСТЬ УНІФІКАЦІЇ ПІДХОДІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ДОСЛІДЖЕНЬ У ЄВРОПІ, У ТОМУ ЧИСЛІ В УКРАЇНІ (СТРАТЕГІЯ 2024-2028 РОКИ)	

СЕКЦІЯ 4. МАЛАКОТОКСИКОЛОГІЯ

О. М. Василенко, О. В. Родіонова	45
ВПЛИВ ІОНІВ ХРОМУ (III) НА ШВИДКІСТЬ ДОБОВОЇ АСИМІЛЯЦІЇ КОРМУ СТАВКОВИКІВ	
О. В. Кошелєв	47
ПОРІВНЯЛЬНА ЧУТЛИВІСТЬ <i>PHYSA ACUTA</i> ДО ГОСТРОЇ ТОКСИЧНОЇ ДІЇ СОЛЕЙ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ ПРИ РІЗНІЙ МІНЕРАЛІЗАЦІЇ ВОДИ	
Л. В. Музика, Г. Є. Киричук	49
ОСОБЛИВОСТІ ДІЇ НИЗЬКИХ КОНЦЕНТРАЦІЙ ІОНІВ ХРОМУ (VI) НА ВМІСТ β -КАРОТИНУ В ОРГАНІЗМІ <i>LYMNAEA STAGNALIS</i>	
А. П. Стадниченко, Ю. В. Іконнікова	51
ТОКСИЧНІСТЬ ІОНІВ Ni^{2+} ДЛЯ М'ЯКУНІВ ДВОХ РОЗМІРНИХ ГРУП – ГЕНЕТИЧНИХ АЛОВИДІВ-ВІКАРІАНТІВ <i>PLANORBARIUS</i> (SUPERSPECIES) <i>CORNEUS</i> S. L. (MOLLUSCA, GASTROPODA, PULMONATA, PLANORBIDAЕ) ГІДРОМЕРЕЖІ УКРАЇНИ	

СЕКЦІЯ 5. ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ МОЛЮСКІВ

О. Ю. Варігін	54
ДВОСТУЛКОВІ МОЛЮСКИ – КЛЮЧОВИЙ КОМПОНЕНТ МАКРОЗООБЕНТОСУ ТИЛГУЛЬСЬКОГО ЛИМАНУ (ПІВНІЧНЕ ПРИЧОРНОМОР'Я)	
Л. В. Воробйова	56
ЕКОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ У ФОРМУВАННІ ЧИСЕЛЬНОСТІ МОЛЮСКІВ МЕЙОБЕНТОСУ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОЇ ЧАСТИНИ ЧОРНОГО МОРЯ	
Р. Є. Любчиков	59
ОЦІНКА ВПЛИВУ РІЗНИХ ТИПІВ ЗАБРУДНЕНЬ НА ОРГАНІЗМИ МОЛЮСКІВ	
І. О. Морозовська	61
ДИНАМІКА ПОПУЛЯЦІЇ ДРЕЙСЕНИ БУЗЬКОЇ (<i>DREISSENA</i> <i>BUGENSIS</i> ANDR.) НА ГІДРОСПОРУДАХ У ВОДОЙМІ- ОХОЛОДЖУВАЧІ	

4. Присяжнюк В. А. Наземні молюски неогенових відкладів України. *Геологічний журнал*. 2020. № 4 (373). С 17-33.
5. Balashov I., Levenets T., Markova A., Kramarenko A., Kramarenko S. Land snail *Sphyradium doliolum* (Stylommatophora Orculidae) in Ukraine and Moldova: distribution, habitats, variability and origin. *Zoodiversity*. 2023. Vol. 57. № 1. P. 29-40.
6. Balashov I., Neiber M., Hausdorf B. Phylogeny, species delimitation and population structure of the steppe inhabiting land snail genus *Helicopsis* (Gastropoda: Geomitridae) in Eastern Europe. *Zoological Journal of the Linnean Society*. 2021. Vol. 193. № 3. P. 1108-1125.
7. Korábek O., Adamcová T., Pročková M., Petrussek A., Hausdorf B., Juříčková L. In both directions: Expansions of European land snails to the north and south from glacial refugia. *Journal of Biogeography*. 2023. Vol. 50. № 4. P. 654-668.
8. Korábek O., Balashov I., Neiber M., Walther F., Hausdorf B. The Caucasus is neither a cradle nor a museum of diversity of the land snail genus *Helix* (Gastropoda, Stylommatophora, Helicidae), while Crimea is home to an ancient lineage. *Zoosystematics and Evolution*. 2023. Vol. 99. № 2. P. 535-543.

УДК 594.38 (477)

НАЗЕМНІ МОЛЮСКИ, АРЕАЛИ ЯКИХ В УКРАЇНІ РОЗШИРИЛИСЯ НА ПІВНІЧ ЗА РАХУНОК АНТРОПОХОРІЇ

Н. В. Гураль-Сверлова, Р. І. Гураль

Державний природознавчий музей НАН України
вул. Театральна, 18, Львів, 79008, Україна

В публікації наведено огляд видів, які до 1990-х рр. були відомими в Україні лише з південних областей або навіть виключно з Криму, проте більш або менш суттєво розширили свої ареали завдяки антропохорії та глобальним кліматичним змінам. Текст підготований на підставі власних багаторічних (1994-2023 рр.) досліджень наземної малакофауни в різних регіонах України, численних фондових матеріалів Державного природознавчого музею НАН України у м. Львові (надалі в тексті – ДПМ НАНУ), зборів інших дослідників, літературних джерел від першої половини ХІХ ст. до сьогодення, а також критичного аналізу спостережень у двох базах даних громадянської науки iNaturalist та UkrBIN (Ukrainian Biodiversity Information Network).

***Brephulopsis cylindrica* (Menke, 1828).** Кримський вид, перші знахідки в Одеській, Херсонській, Запорізькій областях були зроблені ще на початку ХХ ст. Зараз широко розповсюджений у степовій зоні України, окремі знахідки відомі також у Києві та околицях (Боярка), Львові, Рівному, НПП Подільські Товтри (Хмельницька обл.), на півдні Полтавської (Кременчук) та півночі Харківської (Чугуїв) областей.

***Brephulopsis bidens* (Krynicky, 1833).** Кримський вид, досі відомі лише 4 знахідки поза межами Криму: в Одеській (Тимкове, 1996 р.), Херсонській (Чаплинка, 1990 р. та Стокопані, 2020 р.) і Запорізькій (Бурчак, 2017 р.) областях.

***Mentissa gracilicosta* (Rossmässler, 1836).** Як усі представники цього роду, є ендеміком гірського Криму. У 1994 р. був знайдений біля Тещинового мосту в Одесі, разом з двома іншими видами наземних моллюсків, явно завезеними з Криму (імовірна спільна інтродукція), та описаними нижче.

***Cecilioides raddei* (Boettger, 1879).** Майже до самого кінця ХХ ст. був відомий в Україні лише з Криму. У 1990-х рр. було виявлено два місцезнаходження в Одеській області – біля Тещинового мосту разом з *M. gracilicosta* та у штучному лісі на крутих схилах правого берегу Дністровського лиману між селами Молога і Семенівка (ландшафтний заказник Лиманський).

***Phenacolimax annularis* (Studer, 1820).** В Україні поза межами Криму вперше був виявлений на межі ХХ і ХХІ ст. – біля Тещинового мосту в Одесі, разом з описаними вище *M. gracilicosta* та *C. raddei*. У 2017-2020 рр. був неодноразово знайдений у різних районах Запорізької області, зібрані матеріали зберігаються зараз у малакологічному фонді ДПМ НАНУ.

***Oxychilus deilus* (Bourguignat, 1857).** В Україні поза межами Криму вперше був виявлений в 1978 р. у дендропарку Асканія-Нова. У фондах ДПМ НАНУ зберігаються пізніші збори цього виду з того самого локалітету, датовані початком ХХІ ст., та одна вибірка з парку Дубовий Гай, Запоріжжя (2017 р.)

***Tandonia cristata* (Kaleniczenko, 1851).** В Україні зустрічається переважно в гірському Криму, де, на думку різних авторів, може бути нативним або адвентивним видом, який тяжіє до синантропізації. У другій половині ХХ ст. був вказаний для Одеси та околиць Ужгорода (поки що єдина відома знахідка *T. cristata* в Закарпатській області). Від початку ХХІ ст. був виявлений також у деяких інших локалітетах Одеської та Запорізької (Василівка) областей.

***Tandonia kusceri* (Wagner, 1931).** Балканський вид, не пізніше ХІХ ст. завезений до Одеси, звідки був описаний як *Amalia rossica* Lindholm, 1908. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. виявлений у деяких інших локалітетах Одеської та Миколаївської областей, а також у околицях Сімферополя у Криму. У 2018 р. вперше зареєстрований на заході України (Виноградів, Закарпатська обл.), на початку 2020-х рр. знайдений у Києві та Радивиліві (Рівненська обл.). У базах даних є окремі спостереження *T. kusceri* також з Херсонської, Дніпропетровської, Хмельницької, Вінницької, Харківської областей, датовані 2019-2023 рр., проте вони вимагають додаткового анатомічного підтвердження.

***Limacus maculatus* (Kaleniczenko, 1851).** Частиною природного ареалу вважають Крим і Кавказ, можливо – також Донецьку височину на південному сході України. Проте в Україні поза межами Криму був вперше відмічений лише у 1990-х рр. Зараз достовірно (з використанням анатомічних ознак)

зареєстрований у Житомирській, Київській, Донецькій, Луганській, Запорізькій, Миколаївській, Одеській і Херсонській областях.

***Limacus flavus* (Linnaeus, 1758).** Лише за зовнішнім виглядом неможливо надійно відрізнити від попереднього виду. З другої половини ХХ ст. відомі достовірні знахідки в Одесі та на Південному узбережжі Криму. Від початку ХХІ ст. був зареєстрований також у Львівській, Рівненській, Хмельницькій, Житомирській, Київській, Кіровоградській, Черкаській, Запорізькій, Запорізькій та Херсонській областях, деяких інших локалітетах Одеської області. Поки що не підтверджена присутність цього виду в Закарпатській області, для якої він був згаданий ще в середині ХХ ст.

***Deroceras caucasicum* (Simroth, 1901).** Кавказький вид, у другій половині ХХ ст. був вказаний для Криму. Припускали, що частиною його природного ареалу може бути Донецька височина. Від початку ХХІ ст. був неодноразово зареєстрований у східних (Донецька, Луганська, Харківська), центральних (Київська, Дніпропетровська, Житомирська) і західних (Львівська, Закарпатська, Хмельницька, можливо, Рівненська) областях України.

***Krynickillus melanocephalus* Kaleniczenko, 1851.** Кавказький вид, у другій половині ХХ ст. був вказаний для гірського Криму. У 1998 р вперше виявлений у Києві, у 2000 р. у Львові. Пізніше зареєстрований в інших локалітетах західних (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Хмельницька, Рівненська, Волинська, можливо, Чернівецька), центральних (Київська, Житомирська, Вінницька, Черкаська, Полтавська, Сумська) та східних (Донецька, Луганська, Харківська) областей України.

***Xeropicta derbentina* (Krynicki, 1836).** Майже до самого кінця ХХ ст. був відомий в Україні лише з Криму. Починаючи з 1990-х рр., цей вид почали усе частіше знаходити у степовій зоні України поза межами Кримського півострова. Зараз широко розповсюджений на півдні України, від Одеської області на заході до Донецької на сході. Відомі також окремі знахідки в Луганській, Дніпропетровській, Полтавській, Вінницькій, Закарпатській, з великою імовірністю – також у Черкаській та Харківській областях.

***Xeropicta krynickii* (Krynicki, 1833).** Вперше згаданий для околиць Одеси ще на початку ХХ ст. Проте, на відміну від *X. derbentina*, сучасне розповсюдження цього виду в Україні за межами Криму досі залишається обмеженим майже виключно приморськими територіями. Далі від морських узбережь *X. krynickii* просувається переважно вздовж лиманів або русел великих річок. Найпівнічніші з відомих знахідок зроблені вздовж нижньої течії Дніпра – у містах Василівка та Запоріжжя, де на мікроклімат заселених біотопів могла додатково впливати близькість Каховського водосховища.

***Monacha fruticola* (Krynicki, 1833).** Природний ареал, очевидно, обмежений Кримом. Перша описана в літературі знахідка поза межами Криму (Одеса та околиці) датована 1959 р. Зараз є широко розповсюдженим на півдні України від Одеської до Запорізької області. Відомі також знахідки цього виду в Донецькій, Луганській, Дніпропетровській, Кіровоградській, Черкаській, Київській (Київ та околиці) та Львівській (Львів та околиці) областях.

***Monacha cartusiana* (O. F. Müller, 1774).** Субсередземноморський вид, вперше згаданий для півдня України поза межами Криму лише в середині ХХ ст., для гірського Криму значно раніше (наприкінці ХІХ ст.). Швидко розселяється Україною, чому може сприяти автотранспорт. Вже виявлений у більшості адміністративних областей України, за винятком Вінницької, Кіровоградської, Полтавської та Сумської.

***Eobania vermiculata* (O. F. Müller, 1774).** Середземноморський вид, завезений людьми до Криму. У 1990 р. був вперше зареєстрований в Одеській області, де почав розселятися вздовж Кароліно-Бугазької коси. Відомі також поодинокі знахідки цього виду в Донецьку (ботсад, 2006 р.), Мелітополі (2017 р.) та Одесі (2023 р.).

***Helix lucorum* Linnaeus, 1758.** Середземноморський вид, імовірно, завезений до Криму ще грецькими колоністами. Молюсків з типовим для гірського Криму забарвленням черепашки (слабко помітні спіральні та добре виражені темні радіальні смуги) відмічали в Запоріжжі (2016 р.), Мелітополі (починаючи з 2017 р.) та Києві (2023 р.). Водночас на початку ХХІ ст. в Одесі, Дніпропетровській (Покров), Херсонській (Генічеська Гірка) і Тернопільській (Чортків) областях знаходили особин *H. lucorum* не-кримського походження, з чіткими спіральними смугами, у Чорткові – інтродукованих з Франції.

***Helix albescens* Rossmässler, 1839.** Згідно останніх досліджень, є видом кримського походження, частиною природного ареалу якого може бути також Кавказ. Протягом ХХ ст. в Україні поза межами Криму цей вид знаходили виключно в південних областях (Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька, Донецька). Від початку ХХІ ст. з'явилися окремі повідомлення також з Києва (2006 р.), Луганської, Дніпропетровської, Полтавської, Кіровоградської та Харківської області.

Наукове видання

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**МОЛЮСКИ: РЕЗУЛЬТАТИ, ПРОБЛЕМИ І
ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Налруковано з готового оригінал-макету

Підписано до друку 30.04.24. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк цифровий.
Ум.-друк. арк. 5,35. Наклад 100. Зам. № 49.

Видавець ПП «Євро-Волинь»
м. Житомир, вул. Крошенська, 45, кв.34
тел.: 067-588-28-28

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції України
серія ДК № 7208 від 07.12.2020 р.*

Друк та палітурні роботи ПП «Євро-Волинь»
10014, м. Житомир, вул. Крошенська, 45, кв. 34
тел.: 067-588-28-28, e-mail: bookdruk.i@gmail.com